

A titokzatos hejőcsabai „zsebesakadémia”

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy akadémia...

Hejőcsaba ma csendes kertváros. Nyugodt békés településrész. Azonban nem volt ez mindig így. A múlt század tízes éveiben sok települést illettek valamilyen jelzővel – csak úgy, mint ma –, ahogy a *Reggeli Hírlap* munkatársának írásából megtudtam. Szeged híres volt a paprikájáról, illetve a bicskájáról, Somogy megye a bicskásairól, Kassa a sonkáiról, Debrecen a cíviseiről, Miskolc a csizmadiáiról, illetve a kocsonyájáról, Hejőcsaba pedig a zsebtolvajairól. Egykoron országos, sőt, bizony, Európa-hírűek voltak ők.

A *csabai zsebesakadémia* címmel a *Reggeli Hírlap*ban jelent meg egy interjú Hejőcsaba jegyzőjével, Kellner Ignáccal a régi híres zsebtolvajokról, akik a községben éltek. A nagy tiszteletnek örvendő Kellner bácsi szívesen mesélt a régi időkről.

Állítólag a századelőn, ha valakit megkérdeztek, hová való, és ő azt felelte, hogy hejőcsabai, akkor a beszélgető partnere önkéntelenül is a zsebéhez kapott, megnézte megvan-e még a tárcája. Volt egy mondás is akkoriban: „*Beíratkozom a csabai zsebtolvaj akadémia-ára...*”

A leghíresebb tolvajok a XIX. század nyolcvanas-kilencvenes éveiben éltek fénykorukat a településen. Az utolsó „nagy” éppen három évvel az interjú készítése előtt hunyt el, 1915-ben. Persze még akkor, 1918-ban is élt egy-két olyan öreg, aki régen híres bűnöző volt, de róluk már a fiatalok nem tudták ezt, és amúgy is letagadták a nem túl dicséretes epizódot életükből.

1888-ban négy-öt híres zsebes család élt a községben. Ezen családok tagjai közül mindenki zsebtolvajlásból élt. Mezőkövesdről a pandúrok gyakori vendégek voltak a faluban. A zsebtolvaj családokat a csabai lakosság kiközösítette, külön társadalmi réteget képviseltek a településen, és semmi pénzért nem árulták el egymást, nagyon összetartóak voltak.

Kellner bácsi először Hangler Károlyt említette. Ő a tolvajlásból szerzett vagyonából két házat tudott vásárolni, és ő élt a legtovább, 1915-ben hunyt el, de a legnagyobb szegénységben, éhezésben. Elkezdett remegni a keze, így már nem tudta olyan magas szinten művelni a „szakmá”-t, mint annak előtte és lassan felélte vagyonát. Híres volt Mézes Lajos, Mendelovics Márton, Deutsch Leopold, Grosz Bénis – állítólag ő volt a leghíresebb, legügyesebb –, és Schlezinger Salamon. Közülük csak Hangler és Deutsch hunyt el Hejőcsabán, a többiek elkerültek a településről.

*Hejőcsabai zsebtolvaj ábrázolása
egy XX. század eleji képeslapon*

([https://hu-hu.facebook.com > groups > miskolcam](https://hu-hu.facebook.com/groups/miskolcam))

Deutsch Leopoldot a kocsmában késelték halálra, 1897-ben. Egy téli estén jött haza a tolvajlásból, majd leült kártyázni egy Guttmann Adolf nevű szabóval, akinek elnyerte az összes pénzét. Vita támadt, melynek hevében Guttmann leszúrta a kártyapartnerét. Tíz évet kapott érte.

A jegyző ezután Klein Náthánhoz irányította az újságíró, aki együtt nőtt fel a fent említett „híresség”-ekkel. Ő is szívesen mesélt róluk. Hangler fiatal korában rettegésben tartotta a falut, de jószívű ember volt. Deutsch csak egy pohár bort ment meginni a kocsmába, az lett a végzet. A Grosz Bónis volt a legügyesebb szerinte is, érte gyakran jöttek a pandúrok. Még a szegedi Csillag börtönben is ült. Egy alkalommal egy békéscsabai kereskedő azzal dicsekedett neki, hogy tőle bizony senki nem tudott még semmit ellopni. Pár perc múlva megkérdezte a Bónis, hogy hány óra? Az óra bizony már az ő zsebében volt... Amikor már öreg volt nem ment neki sem annyira a tolvajlás, de akkor is volt olyan, hogy egy részeg paraszttól 300 pengőt tudott lopni. A vér nem válik vízzé, mondta végezetül a rabbi, hiszen a 13 éves unokája a minap került a javítóintézetbe...

Mendelovics Mártont említi a *Borsod-Miskolczi Értesítő* is, 1897-ben táskát és ékszer lopott a kolozsvári pályaudvaron. Ő valószínűleg szeretett az erdélyi városban dolgozni, ugyanis 1898-ban a *Magyar Polgár* nevezi meg őt mint akit zsebtolvajlás miatt tartóztatták le újfent Kolozsváron. Ezek előtt, 1895-ben pedig a *Budapesti Hírlap* írt róla és Grosz Jakab-ról, akiket a sátoraljaújhelyi pályaudvaron kaptak el, Európa-hírű tolvajoknak nevezvén őket.

1911-ben egy rövid hírt közölt a *Népszava*, melyben rovott múltúnak említette Hangler Károlyt és Grosz Hermannt, akik egy rablóbanda tagjaiként a felső-magyarországi vasútvonalakon nagyon sok zsebtolvajlást hajtottak végre.

1925-ben az *Államrendőrségi Évkönyv* így írt a csabai zsebtolvajokról: „*Miskolc bűnügyrendészeti érdekessége a hejőcsabai és mezőkövesdi zsebtolvajkolóniák közelsége. A hejőcsabaiak közt lakó zsidók egyrésze nemzedékek óta foglalkozik zsebtolvajlással. Hejőcsaba község itt van Miskolc tözsomszédságában, villamos jár oda ki Miskolcra. A hejőcsabaiak természetesen restellik községüknek ezt a különös híret s azt állítják, hogy a régi, híres zsebtolvajok mai ivadékai becsületes szantóvetők már. A miskolci kapitányság bűnügyi osztályának azonban más a tapasztalata. Ezek a hejőcsabaiak persze a foglalkozás hivatalos bejelentése szerint nem zsebtolvajok, hanem vásári árusok, lókupecsek. Miskolcon sem ők, sem az egypár mezőkövesdi család tagjai »becsületből« nem dolgoznak. [...] Ember élet ellen nincsenek sürűn bűncselekmények, mint rendkívüli mértékben fejlett kereskedelmű városban, a vagyon elleni, s itt is az intellektuális bűnök száma a túlnyomó. [...]*”

Miskolcot egykor „*huszonnyolcas*”-nak nevezték, mert a kalauz mindig elkiáltotta magát, amikor a vonat a pályaudvarra ért: „*Miskolc, huszonnyolc!*” – merthogy ennyit állt a pesti gyors a Tiszain. A vasúti dolgozó után a pandúrok kezdték el így nevezni a várost, ők rengeteget jártak ide – bérletük volt a Miskolcra tartó vonatra – a sok zsebes miatt. Ezért egy idő után a kétes alakokat is „*huszonnyolcas*”-oknak hívták...

És hogy a „*zsebesakadémia*” nem legenda volt, hanem történelmi tény, bizonyítja egy másik interjú is, ismét csak a *Reggeli Hírlapban* 1939-ben. Az újságíró „*Sutyó*”-val készített interjút, aki Berlinből tért haza pár napra, és aki az „*akadémia*” utolsó „*diák*”-ja volt.

Egy jó útra tért miskolci bűnöző hozta össze a találkozót, aki maga is nagy rajongója volt „*Sutyó*”-nak. Két kikötése volt a tolvajnak, az egyik az, hogy az eredeti nevét nem írhatta meg a tollforgató, illetve a szálloda nevét sem, ahol megszállt. Amikor először meglátta az újságíró a bűnözőt – Révész Jenő készítette az interjút –, az volt a benyomása, hogy egy angol diplomátával áll szemben, mert egy simulékony modorú, kellemes úriember benyomását keltette.

„Sutyó”, „a világ legügyesebb zsebese” ekkor hatvanéves volt, Berlinben élt, és már régen visszavonult, a pénze kamataiból élt. Miskolc külvárosában született egy szatócs gyermekeként. A „szakmá”-t Hejőcsabán tanulta. Már harminc éve elkerült Miskolcra, most azért jött haza, mert még utoljára látni akarta szülei sírját. Berlinben családja várta haza, két nagy, egyetemista fia volt. Sejtelmük sem volt, mivel foglalkozott az apjuk, ahogy ő fogalmaz: „Ők már csak a jólétet ismerik.”

„Sutyó” sokáig nem találta helyét a világban. Vagyonok úsztak el a kezei között, napok alatt. Évekig, évtizedekig menekülnie kellett országról országra. Aztán negyvenévesen rájött arra, hogy meg kell komolyodnia. Egy zsebese ötvenévesen abba kell hagynia a „szakmá”-t, hiszen „Az előregedett kéz, csak a fogház ajtaját fogja biztosan.” Arra is büszke volt az idős tolvaj, hogy szegény ember amúgy is nyomorúságos életét nem nehezítette meg, csak a gazdagabb réteg állt tolvajlása központjában.

Arra a kérdésre, hogy került a zsebtolvajok közé, hosszasan válaszolt. Amikor második osztályba járt a középiskolában, az édesapja meghalt. Jófejú gyerek volt, a tanárok nagy jövőt jósoltak neki. Azonban ekkor az anyja a család boldogulása érdekében szobafestőinasnak adta. Ezt sehogy sem tudta megszokni, úgy érezte, ő többre hivatott. Ekkor ismerkedett meg egy hejőcsabai sráccal, akinek – mint később kiderült – az apja híres volt a zsebesek között. Egy napon bekerült egy közösségbe, ahol nyolc-tíz fiatalnak tanította a „szakmá”-t a barátja édesapja. Szabályos elméleti és gyakorlati oktatás is volt. Először bábukon, majd egymáson gyakoroltak a tanulók. Itt rögtön megmutatkozott különleges tehetsége, felfigyeltek rá.

Miután kitanulta a „mesterség”-et, a zsákmány egy részét be kellett szolgáltatnia az „iskola”-nak. Szegény édesanyja viszont soha egy fillért nem fogadott el tőle, mert becstelen úton szerezte pénzét. Egy idő után önállósodott – bár visszatért még Hejőcsabára, de már csak oktatóként. Bejárta a világot és nagyon kevésszer, és rövid időre került a rács mögé.

Az utolsó kérdése az újságírónak „Sutyó” felé az volt, hogy mondja el legnagyobb, leg híresebb fogását. Íme: „Montecarlóban történt 1916-ban. Két zsebtolvaj barátommal megtudtuk, hogy konkurens érkezett a városba. A világhírű német Krausz jött azzal a céllal, hogy belenézzen a ruletvezők pénztárcájába. Tudtuk, hogy néhány nap alatt nehéz dohányt vágott zsebre. Mindenáron ezt akartam tőle megszerezni. Sikerült is. Éppen akkor, amikor áldozatot keresett a játékteremben, elcsentem a mások pénzéről duzzadó pénztárcáját. Egész vagyon volt benne. Évekkel múltán megismerkedtem Krausszal, aki haláláig sem tudta elfeledni a montecarloi tréfát. Sokáig ezen a stiklin mulatott a zsebtolvaj-világ, amelyeket akkor is és különösen most dróttalan hálózat köt össze, amely szinte órák alatt rezonál az egész világon.”

A beszélgetés után „Sutyó” sietett a pesti gyorsra, a fővárosba ment, ahonnan visszatért második hazájába, Berlinbe.

Ez a híres hejőcsabai „akadémia” rövid története. Manapság Miskolcon, vagy a városrészben valószínűleg kevesen tudják, ha tudják egyáltalán, miről volt híres egykoron a később a cementgyáráról ismert településrész. De mi már tudjuk!

Reiman Zoltán

Források. Borsod-Miskolczi Értesítő 1897. április 14.; Budapesti Hírlap 1895. szeptember 7.; Magyar Polgár 1898. augusztus 16.; M. Kir. Államrendőrségi Évkönyv 1925; Népszava 1911. július 21.; Reggeli Hírlap 1918. október 15.; Reggeli Hírlap 1931. április 9.